

MAJA STANIVUKOVIĆ
SANJA ĐAJIĆ

HOMMAGE JEDNOM ZASTUPNIKU PRED MEĐUNARODNIM SUDOVIMA: PROFESOR DR SLAVKO STOJKOVIĆ

U radu je ukratko prikazan životni put i radni doprinos profesora dr Slavka Stojkovića, diplomate i državnog zastupnika Kraljevine Jugoslavije. Rad je podeljen na uvod, kratku biografiju i tri dela u kojima je izložena njegova osnovna delatnost – zastupanje u međunarodnim arbitražnim i sudskim sporovima – u kojoj je pružio najveće domete, sporedna delatnost – diplomatija, i na kraju, pravna nauka u kojoj je takođe zabeležio nekoliko zvezdanih trenutaka. U prvom delu koji se odnosi na zastupanje naznačeni su najvažniji predmeti u kojima je učestvovao pred Stalnim međunarodnim sudom u Hagu – Lozinger (1935) i Pajž, Čaki, Esterhazi (1935), zatim patološka arbitraža SEEE protiv Jugoslavije, te zastupanje države pred mešovitim arbitražnim sudovima sa Mađarskom i Nemačkom. U drugom delu koji se odnosi na diplomatiju, pomenute su njegove aktivnosti kao službenika Ministarstva inostranih poslova i predstavnika naše države u Društvu naroda i na međunarodnim konferencijama. U trećem delu, navedeni su njegovi naučni i stručni radovi, uključujući i

Prof. dr Maja Stanivuković, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, e-mail: maja@stanivukovic.rs.

Prof. dr Sanja Đajić, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, e-mail: sdjajic@pf.uns.ac.rs. Autorke se zahvaljuju na pomoći u sastavljanju biografije i pribavljanju fotografija: Arhivu Jugoslavije, Biblioteci Matice srpske, Slobodanu Markoviću, advokatu iz Beograda, †Mikici Đuriću, bivšem direktoru pravnog odeljenja Energoprojekta, Ratomiru Veljkoviću, prijatelju porodice Stojković, dr Urošu Stankoviću, asistentu sa doktoratom Pravnog fakulteta u Novom Sadu, doktorandu Vladislavu Đaniću, Mili Stojković iz Njujorka, unuci i Milenku Kristijanu Rolfu Stojkoviću, iz Knivste, u Švedskoj, unuku profesora Stojkovića.

doktorsku disertaciju. U zaključku data je ocena da je reč o pravnom ekspertu interdisciplinarnog i internacionalnog profila, koji se, bez dileme, može svrstati u najeminentnije pravnike Kraljevine Jugoslavije i rodonačelnike arbitražnog prava u Jugoslaviji i Srbiji.

Ključne reči: Slavko Stojković, Slavco Stoykovitch, Losinger (Switzerland v. Yugoslavia), The Pajzs, Csáky, Esterházy Case (Hungary v. Yugoslavia), SEEE v. Yugoslavia

U V O D

Posetilac koji bi u leto 2000. godine posetio veličanstvenu biblioteku Evropskog instituta u Firenci, naišao bi u sekciji za arbitražno pravo na fotokopiranu doktorsku disertaciju o pravnoj snazi arbitražne odluke u međunarodnom javnom pravu objavljenu 1924. godine u Parizu, na francuskom jeziku. Autor na koricama: Slavco Stoykovitch. To ime možda bi nekome tog leta bilo maglovito poznato po nekoliko starih udžbenika koji čame prašnjavi u bibliotekama pravnih fakulteta u Srbiji, ali ne i ova disertacija. Možda bi se neko setio da je bio profesor prava na Ekonomskom fakultetu u Beogradu, ali retko ko od pravnika kod nas, pa čak i međunarodnih pravnika, znao bi da navede nešto više o ovom autoru. Dobro, zaključio bi, verovatno je to bio još jedan francuski đak među našim profesorima prava, takvih je bilo puno između dva rata. Ni po čemu jedinstven ili različit od ostalih. Ipak, zbog čega su bibliotekari Evropskog instituta u Firenci, jedne od najboljih pravnih biblioteka u ovom kraju sveta, odabrali da kopiraju baš tu disertaciju? Zašto je Džekson Ralston u svojoj istoriji arbitraže (1929)¹ citirao čak šest puta disertaciju mladog doktora nauka, navodeći *verbatim* pojedine pasuse? Pri kupljajući i saznavajući tokom godina razne detalje o autoru i njegovom radu, posetilac biblioteke u Firenci će sve teže moći da poveruje da se to ime nije našlo ni u jednom udžbeniku, da nije pomenuto ni na jednom času predavanja međunarodnog ili arbitražnog prava u Srbiji osamdesetih i devedesetih godina XX veka. Iz želje da to ne ostane tako, nastala je kratka biografija, čiji je cilj da otrgne od zaborava jednog od naših najeminentnijih stručnjaka za međunarodnu arbitražu. Posle biografije sledi prikaz njegovog doprinosa u oblasti: (1) zastupanja u međunarodnim arbitražnim i sudskim sporovima; (2) diplomatije, i (3) pravne nauke. U zaključku je data opšta ocena njegovog značaja za našu pravnu tradiciju.

KRATKA BIOGRAFIJA

Slavko Stojković bio je jugoslovenski pravnik, diplomata, i profesor beogradskog univerziteta. Rođen je u Negotinu 22. IX 1900, kao peto dete Leposave i

¹ Jackson H. Ralston, *International Arbitration from Athens to Locarno*, Stanford University Press, Stanford, 1929.

Đorđa Đoke S. Stojkovića (3. februara 1862-?), upravnika gimnazije u Negotinu, u porodici koja se tradicionalno bavila politikom. Prema porodičnom predanju, Stojkovići potiču od vojvode Milenka, važnog aktera Prvog srpskog ustanka, koji je 11. januara 1811. izabran za prvog popečitelja inostranih dela (mada nije prihvatio taj položaj).² Deda Stanko, trgovac iz Šarkamena, bio je član Sve-toandrejske skupštine,³ a otac Đorđe je izabran za člana Narodne skupštine 1893. Posle Ivanjdanskog atentata, Đorđe je izveden pred preki sud kao jedan od optuženih radikala, ali je oslobođen optužbe i kasnije (1901) ponovo biran za poslanika Narodne skupštine Srbije u kojoj je u više navrata vršio funkciju sekretara i potpredsednika.⁴ Slavko pohađa Drugu mušku realnu beogradsku gimnaziju. Četvrti razred završava u junu 1914, a viši tečajni ispit zbog rata polaže sa jednom godinom zakašnjenja, 24. septembra 1919. Na Univerzitetu Sorbona u Parizu završava Pravni fakultet i doktorat 14. marta 1924. Doktorsku disertaciju na temu *De l'autorité de la sentence arbitrale en droit international public* (O autoritetu arbitražne odluke u međunarodnom javnom pravu) brani pred komisijom kojom predsedava Antoan Pije (Antoine Pillet).⁵ Vojni rok služi u Sarajevu, u Školi za rezervne pešadijske i artiljerijske oficire, od 1. avgusta 1924. do 11. februara 1925, kada biva privremeno oslobođen.

Javlja se kao pripravnik Ministarstvu inostranih dela 1. maja 1925.⁶ Početkom 1929. upućen je kao pisar na rad u Kraljevsku delegaciju pri Reparacionoj komisiji u Parizu, a 1930. premešten u Kraljevsko poslanstvo u Hagu. Sledeće godine promovisan je za sekretara. Po zatvaranju poslanstva, januara 1933. vraća se u pravno odeljenje Ministarstva inostranih poslova u Beogradu.

U proleće konkuriše za nastavničko mesto docenta na Katedri za međunarodno javno pravo Pravnog fakulteta u Beogradu, ali ubrzo povlači prijavu, "pošto se na taj konkurs prijavio kandidat sa Pravnog fakulteta"⁷ (Ilija Pržić, prim.

² Srđan Mičić, *Od birokratije do diplomatije: istorija jugoslovenske diplomatske službe 1918-1939*, Beograd, 2018, 41.

³ Andrija Radenić, *Sve-toandrejska skupština*, Beograd, 1964, 209.

⁴ Dragiša Stojadinović, *Srpska narodna skupština: 1908-1912*, Beograd, 1911, 119-120. Srpska narodna skupština u vreme Ustava od 1903. godine (1903-1918), <http://www.parlament.gov.rs/>. Đoka Stojković se povukao sa mesta predsednika skupštine 13. maja 1913, a na njegovo mesto je stupio Stanojlo Vukčević. *Le Temps*, 14 mai 1913.

⁵ *De l'autorité de la sentence arbitrale en droit international public* (O autoritetu arbitražne odluke u međunarodnom javnom pravu), Université de Paris, Faculté de droit, thèse pour le doctorat, Publication: E. Sagot, Paris, 1924 (264 p.).

⁶ V. Arhiv Jugoslavije, fond 334, broj fascikle 195, personalni dosije činovnika i službenika MIP-a KJ.

⁷ Ljubica Kandić, *Istorija Pravnog fakulteta u Beogradu 1905-1941*, II knjiga, 2. tom, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002, 333.

aut.). Oktobra iste godine, na predlog profesora Perića, Arandelovića, Spasojevića i Bartoša, Savet Pravnog fakulteta bira ga za honorarnog nastavnika na Katedri građanskog prava sa međunarodnim privatnim pravom. U međuvremenu, septembra 1933. imenovan je za sekretara Stalne delegaciju Kraljevine Jugoslavije pri Društvu naroda u Ženevi, “pa je tako Fakultet ostao bez odličnog stručnjaka za Međunarodno javno i Međunarodno privatno pravo”⁸

Za zastupnika Kraljevine Jugoslavije pred jugoslovensko-mađarskim mešovitim arbitražnim sudom imenovan je 9. oktobra 1934,⁹ a 1. avgusta 1935. unapređen je u generalnog zastupnika države u svim parnicama pred jugoslovensko-nemačkim i jugoslovensko-mađarskim mešovitim arbitražnim sudovima.¹⁰ Zastupa Kraljevinu Jugoslaviju pred Stalnim sudom međunarodne pravde u Hagu u sporu sa Švajcarskom u predmetu Lozinger (*the Losinger Case, 1935-1936*),¹¹ kao i u sporu sa Mađarskom oko primene agrarne reforme na mađarske državljane Pajža, Čakija i Esterhazija (*The Pajzs, Czáky, Esterházy Case, 1935-1936*).¹² Ukazom Ministra prosvete od 1. jula 1937. postavljen je za redovnog profesora međunarodnog prava i diplomatske istorije na novoosnovanoj Školi za visoke ekonomske i komercijalne studije u Beogradu (današnji Ekonomski fakultet u Beogradu).¹³ U septembru 1937. odlukom Predsednika Ministarskog saveta i Ministra inostranih poslova, Milana Stojadinovića, imenovan je za stalnog pravnog savetnika pri Političkom odeljenju Ministarstva inostranih poslova. Ukazom kraljevskih namesnika od 15. septembra 1939. postavljen je za načelnika Pravnog odeljenja Ministarstva inostranih poslova.

Ovaj blistavi uspon u karijeri prekida izbijanje Drugog svetskog rata i okupacija. Odlukom Predsednika Ministarskog saveta od 7. novembra 1941. stavljen je na raspolaganje, a zatim penzionisan 17. oktobra 1942. Tokom rata nije radio i porodica je živela u besparici. Postoje indicije da je kao bivši državni službenik bio lojalan jugoslovenskoj vojsci u otadžbini, ali ne kao ratnik – pominje se u pojedinim izvorima, kao član odbora stručnjaka pri Vrhovnoj komandi četničkog pokreta.¹⁴ Takođe, u više usmenih i jednom pisanom izvoru navodi se da je uhap-

⁸ *Ibidem.*

⁹ AJ, fond 338, MIP KJ, Državni zastupnik Kraljevine Jugoslavije pri mešovitim izabranim sudovima sa Nemačkom, Austrijom, Bugarskom i Mađarskom, godina 1931–1939, broj fascikle: 4.

¹⁰ AJ, fond 334-195-518, MIP KJ, personalni dosjei.

¹¹ PCIJ, *Losinger & Co., Switzerland v. Yugoslavia*, Ser. A/B, Nos. 67 & 69.

¹² PCIJ, *Pajzs, Csáky, Esterházy, Hungary v. Yugoslavia*, PCIJ, Ser. A/B, Nos. 66 & 68.

¹³ AJ, fond 334-195-876, MIP KJ, personalni dosjei.

¹⁴ Nikola Milovanović, *Slom, Slovo ljubve*, Beograd, 1983, 150.

šen 1945. prilikom pokušaja prelaska italijanske granice sa porodicom, bez putnih isprava. Zadržan je i osuđen od jednog suda u Istri na pet godina strogo zatvora.¹⁵ Ostalo nam je nepoznato kako je uspeo da dobije otpust iz zatvora. Posle Drugog svetskog rata bio je pravni savetnik u Privrednom savetu i Ministarstvu finansija FNRJ i glavni pravni savetnik Narodne banke Jugoslavije. Već 1950. putovao je sa jugoslovenskom delegacijom na pregovore sa francuskom vladom u Parizu. Država ga je 1970. godine imenovala na listu nacionalnih eksperata i specijalista za međunarodno trgovinsko pravo pri UNCITRAL-u.¹⁶ Krajem sedamdesetih on i supruga Milica, rođ. Saković, rodom iz Kuršumlije, preselili su se u Nju Džersi kod sina Stanka. Međutim, nedostajao im je Beograd i vratili su se posle dve godine. Umro je 4. aprila u 83. godini u Beogradu i sahranjen je na Novom Groblju 6. aprila 1983.

ZASTUPANJE U MEĐUNARODNIM ARBITRAŽNIM I SUDSKIM SPOROVIMA

Najveći domet je ostvario i istakao se na polju međunarodnog suđenja i arbitraže. U tome mu je pored pravničkog znanja i veštine, pomoglo i odlično poznavanje francuskog i engleskog jezika.

Pre rata bio je aktivan kao zastupnik države u međudržavnim i prvim investicionim sporovima, a posle rata kao zastupnik jugoslovenskih preduzeća u međunarodnim trgovinskim arbitražama. U oba perioda postupao je povremeno i kao međunarodni arbitar.

Vrlo rano, kao dvadesetpetogodišnjak koji je tek doputovao kući sa doktoratom iz Pariza, dobija priliku da zajedno sa državnim savetnikom Velisavom Vulovićem zastupa državu pred izbranim (arbitražnim) sudom u Cirihi u međunarodnom sporu Ministarstva saobraćaja sa firmom Genc Danubius iz Budimpešte, radi odštete za izgorele železničke vagona u radionici navedenog društva.¹⁷ Ovo je bio početak njegovog bavljenja "železničkim sporovima", među kojima će kasnije biti i čuveni slučajevi Lozinger i SEEE. U njegovoj karakteristici iz 1925. navodi se da je tačan i savestan, da je marljivo učio međunarodno pravo i da sa razu-

¹⁵ Lazo M. Kostić, *Sve su to laži i obmane: fraze i parole komunističke Jugoslavije*, Minhen, 1977, 333.

¹⁶ Nations Unies, Assemblée generale, A/CN.9/61 5 janvier 1972, Commission des Nations Unies pour le droit commercial international, Quatrieme session, Registre d'experts et de specialistes du droit commercial international. http://www.uncitral.org/pdf/french/commissionssessions/unc-4/acn9_61_f_ocr.pdf.

¹⁷ AJ, fond 334-195-518, MIP KJ, personalni dosijei.

mevanjem ulazi u kompleks naših saobraćajnopравnih pitanja. “Usled toga može se očekivati da će moći inicijativno raditi, te se osposobiti i za samostalan rad.”¹⁸

Jesen 1934. zatiče ga u Ženevi na funkciji sekretara Stalne jugoslovenske kraljevske delegacije pri Društvu naroda. Krajem te godine putuje u Pariz kao arbitar Kraljevine Jugoslavije u prvom sporu (posle Drugog svetskog rata izbiče i drugi spor) sa Evropskim društvom za proučavanje i preduzeća¹⁹ da bi se sastao sa arbitrom koga je imenovalo to društvo, Polom Rejnoom (Paul Reynaud), u to vreme bivšim ministrom, a kasnije premijerom Treće francuske republike. Spor se odnosi na ugovor o izgradnji pruge Veles–Prilep. Položaj državnog zastupnika pred mešovitim arbitražnim sudovima, na koji tih dana takođe stupa, može se smatrati za jedno od najviših zvanja u državnoj službi.

Mešoviti arbitražni sudovi bili su obrazovani na osnovu Versajskog, Trijansonskog i drugih mirovnih ugovora posle Prvog svetskog rata sa ciljem da rešavaju o zahtevima pojedinaca koji su pretrpeli štetu usled sprovođenja ratnih mera.²⁰ Zahtevi za naknadu štete i restituciju bili su upereni protiv država ugovornica. Za našu zemlju, posebno važan, bio je jugoslovensko-mađarski arbitražni sud pred kojim je pokrenuto više od sedamsto sporova, od kojih se značajan deo odnosio na agrarnu reformu u Jugoslaviji. Pred petočlanim većem arbitara čiji je jedini jugoslovenski član bio profesor Dragoljub Arandžević, uspeva sa svojom argumentacijom da posle sklapanja Pariskih sporazuma 1930, eksproprisani mađarski veleposednici nemaju više pravo da potražuju naknadu od jugoslovenske države, već isključivo od međunarodnog agrarnog fonda u Bazelu koji je osnovan tim sporazumima sa ciljem da se mađarski veleposednici obeštete. Koristeći novoustanovljeno pravno sredstvo – žalbu protiv odluke mešovitog arbitražnog suda, Mađarska se 1935. u ime svojih državljana Pajža, Čakija i Esterhazija obraća Stalnom sudu međunarodne pravde u Hagu – sa zahtevom da se odluka mešovitog arbitražnog suda preinači. Zastupajući u ovom sporu jugoslovensku državu “dao [je] jedno veoma iscrpno i pravnički ubedljivo pledoaje (govorio je pet dana pre podne i četiri po podne!).”²¹ Vrednost spora koji je okončan presudom Međuna-

¹⁸ AJ, fond 334-195-55, MIP KJ, personalni dosijei.

¹⁹ Maja Stanivuković, “Evropsko društvo protiv Jugoslavije: Saga o najpoznatijoj patološkoj arbitraži XX veka: Société Européenne des Études et d’Entreprises v. Yougoslavie”, u štampi.

²⁰ Maja Stanivuković, Sanja Đajić, “Something Old, Something New: The 1930 Reform of the Trianon MATs and the Contemporary Discussion of the Appeal Mechanism in Investment Arbitration”, u štampi.

²¹ Ilija Pržić, “Naša agrarna reforma pred Stalnim sudom međunarodne pravde”, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, br. 5, tom XXXIV, Beograd, 1937, 458–463.

rodnog suda sa 8 prema 6 glasova u korist Kraljevine Jugoslavije iznosila je oko 40 miliona tadašnjih dinara.²²

Gotovo u isto vreme, tačnije samo nedelju dana pre Mađarske, i Švajcarska je pokrenula spor pred Stalnim međunarodnim sudom protiv Jugoslavije, vršeći diplomatsku zaštitu svog državljanina, privrednog društva Lozinger.²³ Povod je bila arbitraža koju je društvo Lozinger pokrenulo protiv Jugoslavije na osnovu arbitražne klauzule iz ugovora o izgradnji železničke pruge Požarevac–Kučevo. Švajcarska je tvrdila da jugoslovenska vlada ne može da traži oslobođenje od arbitražne klauzule iz ugovora sa Lozingerom pozivanjem na jugoslovenski zakon koji je naknadno donet i koji je propisivao da se sporovi sa državom mogu rešavati isključivo pred redovnim sudovima Jugoslavije. Drugo, da je prigovor nenadležnosti, zasnovan na tom zakonu, koji je državni pravobranilac izneo u arbitražnom postupku koji se vodi između Lozingera i Kraljevine, suprotan pravilima međunarodnog prava. Kao zastupnik Jugoslavije pred Stalnim međunarodnim sudom, odbranu je zasnovao na argumentu da nema povrede međunarodnog prava niti uskraćivanja pravde jer tekst osporene zakonske odredbe ne ukazuje da se ona retroaktivno primenjuje, a sudovima Jugoslavije nije pružena prilika da odluče o tome da li se ovaj zakon uopšte primenjuje na arbitražu sa Lozingerom. Može se reći da je i ovaj spor dobio, jer je Švajcarska povukla tužbu pošto su se stranke u arbitražnom sporu poravnale.²⁴ Mnogo godina kasnije, bivši sudija Međunarodnog suda u Hagu i poznati arbitar Stefan Švebel, odabrao je i prikazao u svojoj knjizi ovaj predmet kao primer na kome se mogu objasniti mnoga važna pitanja arbitražnog prava. Govoreći, između ostalog, o obavezama iscrpljivanja lokalnih pravnih lekova, on je ocenio da je “suština problema razotkrivena u argumentima zastupnika Švajcarske i Jugoslavije u predmetu Lozinger”.²⁵

²² D.S., “Po presudi međunarodnog suda u Hagu naša država nije dužna da plati Mađarima 40 miliona dinara za posede koji su došli pod udar agrarne reforme posle pariskih sporazuma”, *Vreme*, četvrtak, 31. decembar 1936.

²³ Maja Stanivuković, Sanja Đajić, “From Losinger to ATA v. Jordan: Retroactive application of national law to arbitration agreements”, *Yearbook on International Arbitration and ADR*, (eds. Roth Marianne Herausgeber, Michael Geistlinger), Vol. VI, NWV, Wien, 2019, 149-170; Maja Stanivuković, Sanja Đajić, “Retroaktivna primena zakona na arbitražni sporazum i arbitralnost”, *1. Međunarodna konferencija “Preoblikovanje granica arbitralnosti: da li napredujemo?”*, Stalna arbitraža pri Privrednoj komori Srbije, 6-7 Oktobar, Beograd, 2017, 116–128.

²⁴ PCIJ, *Losinger & Co., Switzerland v. Yugoslavia*, Order of 14 December 1936, Ser. A/B, no. 69.

²⁵ Stephen M. Schwebel, *Justice in International Law: Selected Writings of Judge Stephen M. Schwebel*, Cambridge, 1994, 175 (u vezi sa lokalnim pravnim lekovima).

Uspešno zastupajući državu u dva od tri spora koje je Kraljevina Jugoslavija imala pred Stalnim sudom međunarodne pravde u Hagu, stekao je veliki ugled i ostavio sjajan trag u analima međunarodnog pravosuđa.²⁶ Posle Drugog svetskog rata, nastavio je da se bavi arbitražom, ali na drukčijem nivou. Učestvovao je kao arbitar i predsednik arbitražnih veća u više sporova vođenih po pravilniku Spoljnotrgovinske arbitraže pri Privrednoj komori Jugoslavije. Zastupao je jugoslovensko preduzeće Energoprojekt u više arbitražnih postupaka u inostranstvu koji su se odnosili na građevinske poduhvate u Pakistanu, Zambiji i Gvineji.²⁷

DIPLOMATIJA

Važan je i njegov doprinos u diplomatiji u kojoj služi sedamnaest godina. Kao član delegacije Kraljevine Jugoslavije učestvuje u zasedanjima Skupštine Društva naroda održanim od 1933. do 1938. i zastupa državu u raznim stručnim odborima. U proleće 1934. zajedno sa dr Franom Bončinom, načelnikom Ministarstva saobraćaja, zastupa gledište Jugoslavije po pitanju vicinalnih železnica pred Stalnim pravnim odborom Društva naroda.²⁸ U jesen 1934. godine, kao sekretaru delegacije Kraljevine Jugoslavije u Društvu naroda, poveren mu je zadatak da sastavi tekst tužbe protiv Mađarske za saučesništvo u Marseljskom atentatu²⁹ koju na sednici Društva naroda izlaže Bogoljub Jevtić, ministar inostranih poslova.³⁰ Naročito treba istaći njegovu odbranu jugoslovenske teze o međunarodnom suzbijanju terorizma na XVII zasedanju Skupštine Društva naroda u Ženevi održanoj od 23. septembra do 8. oktobra 1936. U Prvom odboru za ustav-

²⁶ Pored Švebela, o ovom predmetu su pisali i sledeći autori: Francis A. Mann, "State Contracts and International Arbitration", *British Yearbook of International Law*, vol. 42, London, 1967, 26, 29; Jan Paulsson, *Denial of Justice in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, 13; Muthucumaraswamy Sornarajah, *The Pursuit of Nationalized Property*, Dordrecht, 1986, 98–99; Munir A. F. Maniruzzaman, "International Development Law as Applicable Law to Economic Development Agreements: A Prognostic View", *Wisconsin International Law Journal*, no. 1, vol. 20, 2001, 1, 3 i dalje.

²⁷ Intervju avgusta 2017. godine sa †Mikicom Đurićem, bivšim direktorom pravnog odeljenja Energoprojekta.

²⁸ Pitanje naših vicinalnih železnica pred Društvom naroda – pošto nije postignuta saglasnost u Stalnom pravnom komitetu spor će se rešiti u Savetu Društva naroda, *Pravda*, 13. april 1934.

²⁹ AJ, 334-195-170, MIP KJ, personalni dosjei.

³⁰ League of Nations 15 Official Journal (1934), pp. 1765 i 1772. V. takođe: "G. Bogoljub Jevtić optužio je pred Svetom Društva naroda Mađarsku vladu za saučesništvo u Marseljskom zločinu", *Vreme*, naslovnica: subota 8. decembar 1934.

na i pravna pitanja, snažno i argumentovano se zalaže za zakazivanje diplomatske konferencije na kojoj bi bio usvojen tekst predloženog nacrtu konvencije koji je sastavio odbor eksperata osnovan u skladu sa rezolucijom Saveta društva naroda od 10. decembra 1934.³¹ Između ostalog i njegovom zaslugom, konferencija je zakazana i održana od 1–16. novembra 1937. u Ženevi.³² Razmotrivši predložene nacрте usvojila je, po prvi put u istoriji, Konvenciju o prevenciji i suzbijanju terorizma (*Convention pour la prévention et la répression du terrorisme*) i Konvenciju o stvaranju međunarodnog krivičnog suda (*Convention pour la création d'une cour pénale internationale*).³³

Naredne godine imenovan je za izvestioca pred Skupštinom Društva naroda o Evropskoj konferenciji o ruralnom životu.³⁴ U svojstvu načelnika pravnog odeljenja Ministarstva spoljnih poslova, prisustvovao je potpisivanju Protokola o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu 25. marta 1941, u dvorcu Belvedere u Beču. “Tokom potpisivanja, pred oko 150 nemačkih i stranih novinara, ‘protivno protokolu, jugoslovenski poslanik u Berlinu, Ivo Andrić, i načelnik Ministarstva spoljnih poslova, dr Slavko Stojković, koji je bio u jugoslovenskoj delegaciji, nisu stajali iza Cvetkovića i Cincar-Markovića, već negde u uglu dvorane sa još nekoliko jugoslovenskih predstavnika”, navodi Dušan Glišović u svojoj studiji o Ivi Andriću, citirajući Danila Gregorića, redaktora germanofilskih novina “Vreme”.³⁵ U avgustu 1944. kao član odbora stručnjaka pri Vrhovnoj komandi četničkog pokreta razgovarao je sa američkim poručnikom Musulinom, šefom misije koja je imala za cilj prebacivanje palih američkih avijatičara u Italiju (Halyard Mission).³⁶

³¹ League of Nations Official Journal, Special Supplement 156 L.

³² Stojković je delegat Jugoslavije na ovoj konferenciji zajedno sa profesorom Tomom Živanovićem.

³³ World Digital Library, Library of Congress, <https://www.wdl.org/en/item/11579/>, 16.9.2020.

³⁴ European Conference on Rural Life, Report Of The Second And Seventh Committees to the Assembly Rapporteur : M. Stoykovitch (Yugoslavia). (1938) 190 League of Nations OJ, Spec Supp 77. Imenovanje: 190 League of Nations OJ, Spec Supp. 58. Ova inicijativa je ne tako davno doživela renesansu. Generalna skupština UN je 17. decembra 2018. godine usvojila Deklaraciju o pravima seljaka i ostalih koji žive u ruralnim područjima (United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas, UN GA Res. 73/165).

³⁵ Dušan Glišović, *Ivo Andrić, Kraljevina Jugoslavija i Treći rajh 1939–1941 – Prilog proučavanju jugoslovenskih i srpskih političkih i kulturnih odnosa sa Nemačkom, Austro-Ugarskom i Austrijom*, I tom, Službeni glasnik, Beograd, 2012, 710.

³⁶ Vlada Srbije izdvojila je dotaciju 2019. i 2020. godine Fondaciji “Halyard Mission” za izgradnju spomenika u Pranjanima, posvećenog spasavanju američkih vazduhoplovaca od strane četničkog pokreta Draže Mihailovića.

Kao član jugoslovenske delegacije na čijem je čelu bio pomoćnik ministra spoljne trgovine Bogdan Crnobrnja, učestvovao je u pregovorima sa francuskom vladom o trgovinskim i drugim sporazumima između FNRJ i Francuske Republike koji su zaključeni u Parizu, 14. aprila 1951.³⁷ Igrum sudbine, jedan od sporazuma odnosio se na poravnanje vezano za potraživanje Evropskog društva prema Jugoslaviji na osnovu izdatih državnih bonova. Evropsko društvo nezadovoljno iznosom poravnanja usled devalvacije francuskog franka, pokrenulo je 1954. drugu (posleratnu) arbitražu protiv FNRJ. Jugoslavija nije učestvovala u arbitražnom postupku, ali je kasnije pred kantonalnim sudom u Lozani zahtevala poništaj arbitražne odluke donete u korist tužioca. Mada je državu ovog puta zastupao pomoćnik saveznog javnog pravobranioca dr Mirko Besarović, arhivski dokumenti ukazuju da je podnesak (*Mémoire*) jugoslovenske vlade od 4. februara 1955. godine kao i opaske jugoslovenske vlade (*Observations du Gouvernement Yougoslave*) od 9. maja 1955. sastavljao na francuskom jeziku dr Slavko Stojković, tada glavni pravni savetnik Narodne banke FNRJ. Spor je posle mnogo peripetija okončan tek 1987. tako što je Francuska pristala da isplati 50 miliona franaka Evropskom društvu da bi ono odustalo od prinudnog izvršenja arbitražne odluke protiv Jugoslavije.³⁸

PRAVNA NAUKA

Uprkos brojnim zastupničkim i diplomatskim obavezama, u periodu između 1927. i 1937, uspeo je da objavi značajan broj naučnih radova i to upravo iz oblasti međunarodnog javnog i privatnog prava i međunarodne arbitraže.³⁹ Posebno treba izdvojiti rad o mešovitim arbitražnim sudovima, objavljen 1931. na francuskom jeziku u Godišnjaku jugoslovenskog udruženja za međunarodno pravo, kao gotovo jedini prikaz u domaćoj literaturi ovih, po mnogo čemu značaj-

³⁷ Međunarodni ugovori FNRJ, sveska br. 27, godina 1956, str. 1.

³⁸ Maja Stanivuković, "Evropsko društvo protiv Jugoslavije: Saga o najpoznatijoj patološkoj arbitraži XX veka: Société Européenne des Études et d'Enterprises v. Yougoslavie", u štampi.

³⁹ To su sledeći radovi: "Osnovi teorije o međunarodnoj odgovornosti država", *Arhiv za pravne i društvene nauke*, br. 1–2, tom XV (XXXII), 1927 (preštampano u *Arhivu* br. 3, 1997, 449–472); *Hipoteka na rečnim brodovima u slovenskim državama*, glavni referat za prvi Kongres pravni-ka slovenskih država u Bratislavi, 1933 (koautor sa Ivanom V. Subbotičem); "La Petite Entente et l'Entente Balkanique (Mala Antanta i Balkanska Antanta)", *Études centro-européennes*, 1937, 203–224. (predavanje održano na Čehoslovačkoj letnjoj školi u Tatranskoj Lomnici u avgustu 1937) itd. (kompletan spisak nalazi se na kraju rada).

nih institucija.⁴⁰ Jedno vreme bio je dopisnik uglednog holandskog pravnog časopisa *Bulletin de l'Institut Intermediaire International*.

Ono što je vrlo uočljivo, i što ga razlikuje od njegovih kolega i savremenika, jeste da suvereno vlada međunarodnim privatnim, međunarodnim javnim i arbitražnim pravom. U većini radova prepoznaju se argumenti i izvori koji su iz različitih međunarodnopravnih oblasti – po tome je bio, da se poslužimo La Pradelovim (La Pradelle) rečima u opisu profesora Pijea “un internationaliste complet”, ‘de ceux qui, rares, prennent également les deux aspects, public et privé, du droit international’“ (u prevodu: potpuni internacionalista, od onih retkih poznavalaca oba aspekta međunarodnog prava – javnog i privatnog).⁴¹

Njegova doktorska disertacija predstavlja prvi značajniji rad srpskog autora o savremenoj međunarodnoj arbitraži. Više puta je citirana u inostranstvu, ne samo kada je objavljena nego i u novije vreme.⁴² U odluci Međunarodnog suda pravde iz 1991. godine koja se odnosila na poništaj arbitražne odluke donete u sporu između Gvineje-Bisau i Senegala, preciznije, u odvojenom mišljenju sudije Nija, pomenut je kao “eminentan autor”, rame uz rame sa Vatelom (Vattel), Opehnajmom (Oppenheim) i Kalvom (Calvo).⁴³ Septembra 1937. godine učestvovao je na Kongresu pravnika slovenskih država u Bratislavi, sa referatom o hipoteci na

⁴⁰ “Les Tribunaux arbitraux mixtes et leur jurisprudence” (Mešoviti arbitražni sudovi i njihova praksa), *Annuaire de l'Association Yougoslave de Droit International*, 1ère année, Belgrade-Paris, 1931, 255–263; Citiran u: Rudolf Blüdhorn, “Le fonctionnement et la jurisprudence des tribunaux arbitraux mixtes créés par les Traités de Paris”, *Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Haye*, t. 41, 1932, 137–244, 241. V. takođe: Maja Stanivuković, “Marking the Centennial of International Arbitration in Serbia: Remembering the Mixed Hungaro-Yugoslav Arbitral Tribunal established in the Treaty of Trianon”, u štampi.

⁴¹ Société française pour le droit international, Antoine Pillet (1857-1926), <http://www.sfdi.org/internationalistes/pillet/>, 16.9.2020.

⁴² Joseph Limburg, “L'autorité de chose jugée des juridictions internationales”, *Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Haye*, t. 30, 1929, 523–617, 526; Sir Hersch Lauterpacht, *The Function of Law in the International Community*, Oxford University Press, (First published 1933), 2011, 207; Lassa Oppenheim, *International Law, a Treatise*, 7th ed., 1952, 26; Oscar Schachter, “The Enforcement of International Judicial and Arbitral Decisions”, *American Journal of International Law*, Vol. 54, No. 1, 1960, 3; Leonard N. C. Brant, *L'autorité de la chose jugée en droit international public*, Paris, 2003, 367; Charles Brower, “The Functions and Limits of Arbitration and Judicial Settlement under Private and Public International Law”, *Duke Journal of Comparative and International Law*, Vol. 18, No. 2, 2008, 271.

⁴³ Case concerning the Arbitral Award of 31 July 1989 (Guinea-Bissau v. Senegal), International Court of Justice, Judgment (1991) 1991 International Court of Justice Report of Judgments, Advisory Opinions & Orders 53.

rečnim brodovima u slovenskim državama, napisanim u koautorstvu sa Ivanom Subbotićem.⁴⁴ Izražavajući žaljenje zbog njegovog povlačenja sa raspisanog konkursa za mesto profesora Pravnog fakulteta 1933, Slobodan Jovanović istakao je njegovu izuzetnu stručnost i nazvao ga je “pravničkim talentom”⁴⁵

I posle rata je nastavio da objavljuje radove o međunarodnoj arbitraži i međunarodnom pravu,⁴⁶ kao i nekoliko udžbenika iz raznih pravnih predmeta.⁴⁷ Među njima, posebnu pažnju zaslužuje rad “Mogućnost postojanja međunarod-

⁴⁴ V. fusnotu br. 42. Pored dr Ivana Subbotića i dr Slavka Stojkovića, od jugoslovenskih pravnika na ovom Kongresu referisali su: Živojin Perić, dr Toma Živanović, dr Čedomir Marković, dr Metod Dolenc, dr Lavoslav Henigsberg, dr Stanko Frank, dr Gregor Krek, dr Čedomilj Mitrović, dr Stanko Lapajne, dr Otmar Pirkmajer, dr Ivo Krbek, dr Ivo Belin, dr Vidan Blagojević, dr Milan Bartoš i dr Pavao Rastovčan.

⁴⁵ Lj. Kandić, op. cit., 110.

⁴⁶ “Razmatranja o međunarodnim elementima u međunarodnom privatnom pravu”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 3, t. VI, 1959, 334–365 (sa apstraktom na francuskom: *Considérations sur les éléments internationaux en droit international privé*, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, no. 3, vol. VI, 1959, 363–365; “Međunarodno privatno pravo u svetlosti dosadašnjih iskustava”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 3, t. VII, 1960, 462–498; “Savremene tendencije međunarodnog privatnog prava”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 1, t. VIII, 1961, 20–48; “Prenos svojine, prelazak rizika i čuvanje stvari. Rokovi isporuke”, Savetovanje o nacrtu uniformnog zakona o međunarodnoj kupoprodaji telesnih pokretnih stvari, 1961 (22 strane); “Nekoliko aktuelnih pitanja međunarodne trgovinske arbitraže”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 3, t. IX, 1962, 321–359; “O nekim problemima u stvaranju i izjednačenju prava međunarodnih privrednih odnosa”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 3, t. X, 1963, 338–367; “Materijalno pravo koje se primenjuje u arbitraži za meritorno rešavanje sporova”, Savetovanje o spolnotrgovinskoj arbitraži, Beograd, 1964; takođe objavljen u: *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 2, t. XI, 1964, 201–234; “Razvoj međunarodnog rečnog prava i značaj izgradnje hidroenergetskog i plovidbenog sistema u Đerdapu za međunarodnu plovidbu”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 1, t. XII, 1965, 1–28; “Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Schiedssprüche in Jugoslawien”, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 1966, 685–700. “L’importance de la construction du système hydro-électrique et de navigation dans le secteur des portes de fer pour la navigation international”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 1–2, t. 15, 1968, 120–135; “Bankarski poslovi u spoljnoj trgovini”, (predavanje sa simpozijuma Pravna problematika ekonomskih odnosa (posebno spoljne trgovine) između Jugoslavije i SAD, 1968 (15 strana); “Primena međunarodnog prava na ugovore koje zaključuju države i međunarodne privredne organizacije u vršenju ekonomsko-finansijskih delatnosti međunarodnog karaktera”, dopuna skripte: Majhsner, Vjekoslav, *Pravni aspekt novca u domaćem i međunarodnom pravu*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Skopju, nastava trećeg stepena iz monetarno-kreditnih problema, Skopje, 1967, štampano u: *Anali Pravnog fakulteta*, br. 1, t. XVII, Beograd, 1969, 17–40.

⁴⁷ *Osnovi građanskog prava*, Beograd, 1940; *Enciklopedija prava*, Beograd, 1941; *Osnovi međunarodnog prava*, Beograd, 1947; *Osnovi građanskog prava*, Beograd, 1948; *Obligacioni odnosi sa elementom inostranosti*, Beograd, 1959; *Kupoprodajni ugovor u spoljnoj trgovini*, Beograd, 1959; *Pravni izvori i instrumenti međunarodne trgovine*, Beograd 1964.

ne arbitraže nezavisne od nacionalnih zakona⁴⁸ u kojem je, prvi od naših autora, prepoznao novi trend u međunarodnoj arbitraži, a to je “insulacija” arbitraže od nacionalnih pravnih poredaka i njeno vezivanje za međunarodno pravo (*lex mercatoria* i međunarodno pravo). U radu pominje i različite praktične inicijative i doktrinarne rasprave “o ideji arbitraže između država i pojedinaca odnosno između krupnih inostranih grupa i koncerna, za poslove koji mogu nastati iz raznih ugovora sa izvesnim elementima inostranosti, kao što su: međunarodni zajmovi, investicije međunarodnog karaktera, itd.”⁴⁹

Iz ovoga sledi da je prof. Stojković pažljivo pratio dešavanja u svetu međunarodne arbitraže i uočio trendove koji će se i realizovati u vidu međunarodne investicione arbitraže, gotovo istovremeno kada je i objavljen ovaj njegov rad. Naime, rad je objavljen neposredno posle usvajanja Konvencije o rešavanju investicionih sporova (*Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States – the ICSID Convention*),⁵⁰ koja je, kao što je i predvideo, dala impuls razvoju međunarodne investicione arbitraže između pojedinaca i država.

ZAKLJUČAK

Životni put Slavka Stojkovića vezan je za uspon arbitraže u međunarodnim odnosima i za stvaranje međunarodnog pravosuđa. Čitajući o predmetima u kojima je zastupao i o pravnim pitanjima koja je pokretao, možemo učiti na zanimljiv i uzbudljiv način o stvaranju savremenih načina rešavanja međunarodnih sporova u prvoj polovini dvadesetog veka. Kada se uzme u obzir da je bio zastupnik u jednom od prvih sporova između stranog ulagača (Lozinger) i države, da je argumentovao u jednom od prvih postupaka po žalbi Međunarodnom sudu protiv odluke arbitražnog tribunala (Pajž, Čaki Esterhazi), da je na razne načine učestvovao u jednoj od najpoznatijih patoloških arbitraža dvadesetog veka (Evropsko društvo za proučavanje i preduzeća), onda se mora zaključiti da ovaj međunarodni zastupnik zaslužuje počasno mesto u našim udžbenicima arbitražnog i međunarodnog prava i u sećanju na našu slavnu pravnu tradiciju. Bio je izuzetno moderna pojava, pravni ekspert interdisciplinarnog i internacionalnog profila. Mada nedovoljno poznat današnjoj publici i marginalizovan posle rata, može se, bez di-

⁴⁸ Spoljnotrgovinska arbitraža III, *Poništaj i izvršenja arbitražnih odluka*, Beograd, 1966, 101–108.

⁴⁹ *Ibidem*, 105.

⁵⁰ 575 UNTS 159, no. 8359 1966. Otvorena za potpisivanje 18. marta 1968. a stupila na snagu 14. oktobra 1966.

leme, svrstati u najjemenitnije pravnike Kraljevine Jugoslavije i rodonačelnike arbitražnog prava u Jugoslaviji i Srbiji.

Prof. Dr. MAJA STANIVUKOVIĆ

Full Professor, Faculty of Law University of Novi Sad

Prof. Dr. SANJA ĐAJIĆ

Full Professor, Faculty of Law University of Novi Sad

HOMMAGE TO AN AGENT BEFORE INTERNATIONAL COURTS AND TRIBUNALS: PROFESSOR DR. SLAVKO STOJKOVIĆ

Summary

This paper pays tribute to life and work of professor Dr. Slavko Stojković, a diplomat and state agent of the Kingdom of Yugoslavia. It is divided into five parts – introduction, short biography and three fields of his work – representation in international arbitral and judicial proceedings, where he made his principal achievements, diplomacy, and finally, legal writing, in which he also left a mark. The part on representation briefly mentions the cases *Losinger* (1935) and *Pajzs, Csaky, Esterhazy* (1935) before the Permanent Court of International Justice in which he acted as the state agent of Yugoslavia, the pathological arbitration *S.E.E.E. v. Yugoslavia* in which he was involved in various ways, and his role as the state agent of Yugoslavia before the German-Yugoslav and Hungaro-Yugoslav Mixed Arbitral Tribunals. Reference is made to sources that cover these cases in more detail. His diplomatic activity includes participation in the sessions of the League of Nations, and in particular his role in advocating the adoption of the Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism (1937), as well as his participation in negotiating with the Halyard Mission (1944) and with the French Government (1950). Among his legal writings, the most remarkable are his doctoral thesis *De l'autorité de la sentence arbitrale en droit international public* obtained at the Sorbonne in 1924 under the presidency of Antoine Pillet, and often cited even in modern times, his article on Mixed Arbitral Tribunals (1931) published in French, and his article on the “Possibility of Existence of International Arbitration Independent of National Laws” (1966) anticipating the appearance of investment arbitration. The authors conclude that Dr. Slavko Stojković was one of the most eminent lawyers of the Kingdom of Yugoslavia and the forefather of arbitration law in Yugoslavia and Serbia.

Key words: Slavco Stoykovitch, Losinger (Switzerland v. Yugoslavia), The Pajzs, Csáky, Esterházy Case (Hungary v. Yugoslavia), SEEE v. Yugoslavia

Literatura

Blüdhorn R., “Le fonctionnement et la jurisprudence des tribunaux arbitraux mixtes créés par les Traités de Paris”, *Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Haye*, t. 41, 1932.

Brant L. N. C., *L'autorité de la chose jugée en droit international public*, Paris, 2003.

- Brower C., "The Functions and Limits of Arbitration and Judicial Settlement under Private and Public International Law", *Duke Journal of Comparative and International Law*, Vol. 18, No. 2, 2008.
- Glišović D., *Ivo Andrić, Kraljevina Jugoslavija i Treći rajh 1939–1941. – Prilog proučavanju jugoslovenskih i srpskih političkih i kulturnih odnosa sa Nemačkom, Austro-Ugarskom i Austrijom*, I tom, Službeni glasnik, Beograd, 2012.
- Kandić Lj., *Istorija Pravnog fakulteta u Beogradu 1905–1941*, II knjiga, 2. tom, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
- Kostić L. M., *Sve su to laži i obmane: fraze i parole komunističke Jugoslavije*, Minhen, 1977.
- Lauterpacht S. H., *The Function of Law in the International Community*, Oxford University Press, (First published 1933), 2011.
- Limburg J., "L'authorité de chose jugée des juridictions internationales", *Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Haye*, t. 30, 1929.
- Maniruzzaman M. A. F., "International Development Law as Applicable Law to Economic Development Agreements: A Prognostic View", *Wisconsin International Law Journal*, Vol. 20, No. 1, 2001.
- Mann F. A., "State Contracts and International Arbitration", *British Yearbook of International Law*, Vol. 42, London, 1967.
- Mičić S., *Od birokratije do diplomatije: istorija jugoslovenske diplomatske službe 1918-1939*, Beograd, 2018.
- Milovanović N., *Slom, Slovo ljubve*, Beograd, 1983.
- Oppenheim L., *International Law, a Treatise*, 7th ed. 1952.
- Paulsson J., *Denial of Justice in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
- Pržić I., "Naša agrarna reforma pred Stalnim sudom međunarodne pravde", *Arhiv za pravne i društvene nauke*, br. 5, tom XXXIV, Beograd, 1937.
- Radenić A., *Svetoandrejska skupština*, Beograd, 1964.
- Ralston J. H., *International Arbitration from Athens to Locarno*, Stanford University Press, Stanford, 1929.
- Schachter O., "The Enforcement of International Judicial and Arbitral Decisions", *American Journal of International Law*, No. 1, Vol. 54, 1960.
- Schwebel S. M., *Justice in International Law: Selected Writings of Judge Stephen M. Schwebel*, Cambridge, 1994.
- Sornarajah M., *The Pursuit of Nationalized Property*, Dordrecht, 1986.
- Stanivuković M., "Marking the Centennial of International Arbitration in Serbia: Remembering the Mixed Hungaro-Yugoslav Arbitral Tribunal established in the Treaty of Trianon", u štampi.

- Stanivuković M., “Evropsko društvo protiv Jugoslavije: Saga o najpoznatijoj patološkoj arbitraži XX veka: Société Européenne des Études et d’Entreprises v. Yougoslavie”, u štampi.
- Stanivuković M., Đajić S., “From Losinger to ATA v. Jordan: Retroactive application of national law to arbitration agreements”, *Yearbook on International Arbitration and ADR*, (eds. Roth Marianne Herausgeber, Michael Geistlinger), Vol. VI, NWV, Wien, 2019.
- Stanivuković M., Đajić S., “Something Old, Something New: The 1930 Reform of the Trianon MATs and the Contemporary Discussion of the Appeal Mechanism in Investment Arbitration”, u štampi.
- Stanivuković M., Đajić S., “Retroaktivna primena zakona na arbitražni sporazum i arbitralnost”, *1. Međunarodna konferencija “Preoblikovanje granica arbitralnosti: da li napredujemo?”*, Stalna arbitraža pri Privrednoj komori Srbije, 6-7 Oktobar, Beograd, 2017.
- Stojadinović D., *Srpska narodna skupština: 1908–1912*, Beograd, 1911.
- Stojković S., “Bankarski poslovi u spoljnoj trgovini”, (predavanje sa simpozijuma Pravna problematika ekonomskih odnosa (posebno spoljne trgovine) između Jugoslavije i SAD, 1968.
- Stojković S., “Diplomatska i konzularna služba”, *Jubilarni zbornik Života i rada S.H.S.*, t. II, 1929.
- Stojković S., “Evropska i američka doktrina mira”, *Srpski književni glasnik*, t. XXXVIII, 1933.
- Stojković S., “Materijalno pravo koje se primenjuje u arbitraži za meritorno rešavanje spорова”, *Savetovanje o spoljnotrgovinskoj arbitraži*, Beograd, 1964; takođe objavljen u: *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 2, t. XI, 1964.
- Stojković S., “Međunarodno privatno pravo u svetlosti dosadašnjih iskustava”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 3, t. VII, 1960.
- Stojković S., “Mogućnost postojanja međunarodne arbitraže nezavisne od nacionalnih zakona”, *Spoljnotrgovinska arbitraža III, Poništaj i izvršenja arbitražnih odluka*, Beograd, 1966.
- Stojković S., “Nekoliko primedaba o primeni pravila Locus regit actum u našem bračnom pravu”, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, t. XLIII, 1933.
- Stojković S., “Nekoliko aktuelnih pitanja međunarodne trgovinske arbitraže”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 3, t. IX, 1962.
- Stojković S., “O priznavanju stranih statutskih presuda i o primeni haške konvencije o braku kod nas”, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, t. XLIII, 1933.
- Stojković S., “O nekim problemima u stvaranju i izjednačenju prava međunarodnih privrednih odnosa”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 3, t. X, 1963.
- Stojković S., “Osnovi teorije o međunarodnoj odgovornosti država”, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, br. 1–2, tom XV (XXXII), 1927 (preštampano u *Arhivu* br. 3, 1997.

- Stojković S., "Pitanje Sv. Nauma", *Novi život*, t. XXII, 1925.
- Stojković S., "Pitanje briselskih konvencija iz međunarodnog pomorskog prava", *Spomenica za III glavnu skupštinu Kongresa pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Sarajevu*, 1927.
- Stojković S., "Prenos svojine, prelazak rizika i čuvanje stvari. Rokovi isporuke", *Savetovanje o nacrtu uniformnog zakona o međunarodnoj kupoprodaji telesnih pokretnih stvari*, 1961.
- Stojković S., "Primena međunarodnog prava na ugovore koje zaključuju države i međunarodne privredne organizacije u vršenju ekonomsko-finansijskih delatnosti međunarodnog karaktera", dopuna skripte: Majhsner, Vjekoslav, *Pravni aspekt novca u domaćem i međunarodnom pravu*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Skopju, nastava trećeg stepena iz monetarno-kreditnih problema, Skopje, 1967, štampano u *Anali Pravnog fakulteta*, br. 1, t. XVII, Beograd, 1969.
- Stojković S., "Problem evropske sigurnosti", *Raskrsnica*, t. IV, 1924.
- Stojković S., "Razvoj međunarodnog rečnog prava i značaj izgradnje hidroenergetskog i plovidbenog sistema u Đerdapu za međunarodnu plovidbu", *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 1, t. XII, 1965.
- Stojković S., "Razmatranja o međunarodnim elementima u međunarodnom privatnom pravu", *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 3, t. VI, 1959.
- Stojković S., "Savremene tendencije međunarodnog privatnog prava", *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, br. 1, t. VIII, 1961.
- Stojković S., "Stalni sud međunarodne pravde u Hagu", *Raskrsnica*, t. III, sv. 13 i 14, sv. 15, sv. 17 i 18, 1924.
- Stojković S., *Enciklopedija prava*, Beograd, 1941.
- Stojković S., *Osnovi građanskog prava*, Beograd, 1948.
- Stojković S., *Kupoprodajni ugovor u spoljnoj trgovini*, Beograd, 1959.
- Stojković S., *Obligacioni odnosi sa elementom inostranosti*, Beograd, 1959.
- Stojković S., *Osnovi građanskog prava*, Beograd, 1940.
- Stojković S., *Osnovi međunarodnog prava*, Beograd, 1947.
- Stojković S., *Pravni izvori i instrumenti međunarodne trgovine*, Beograd, 1964.
- Stojković S., Subbotić I., *Hipoteka na rečnim brodovima u slovenskim državama*, glavni referat za prvi Kongres pravnika slovenskih država u Bratislavi, 1933.

Datumi prijema i prihvatanja rada

Primljen: 19.09.2020.

Prihvaćen: 18.11.2020.

ORIGINALAN NAUČNI RAD

